

Аграрний
інформаційний
науково-виробничий
журнал

Колектив нагороджено
Почесною грамотою
Кабінету Міністрів України

АГРОІНКОМ

№ 10—12'2010

<http://www.iae.kiev.ua>

науково-практичне видання

ЗАСНОВНИК:

Міжнародний аграрно-промисловий
інвестиційний концерн
«Агропромінвест-інтернешнл»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР І ВИДАВЕЦЬ

Лобас М.Г., д.е.н., чл.-кор. НААН

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Галушко В.П., д.е.н., проф., чл.-кор. НААН
Гладій М.В., д.е.н., проф., акад. НААН
Дем'яненко М.Я., д.е.н., проф., акад. НААН
Заїнчковський А.О., д.е.н., проф.
Зіновчук В.В., д.е.н., проф.
Зубець М.В., д.с-г.н., проф., акад. НААН
Коденська М.Ю., д.е.н., проф.
Кравчук В.І., д.т.н., проф., акад. НААН
Літний М.К., д.т.н., проф., акад. НААН
Лупенко Ю.О., д.е.н., проф., акад. НААН
Мельник Ю.Ф., к.с-г.н., чл.-кор. НААН
Мельничук Д.О., д.біол.н., проф., акад. НААН
Месель-Веселяк В.Я., д.е.н., проф., акад. НААН
Присяжнюк М.В., міністр Мінагрополітики України
Россоха В.В., к.е.н., с.н.с.
Саблук П.Т., д.е.н., проф., акад. НААН
Сайко В.Ф., д.с-г.н., проф., акад. НААН
Ситник В.П., д.е.н., проф., акад. НААН
Федоров М.М., д.е.н., проф.
Шпичак О.М., д.е.н., проф., акад. НААН
Юрчишин В.В., д.е.н., проф., акад. НААН
Петриков О.В., д.е.н., проф., акад. РАСГН
Ушачов І.Г., д.е.н., проф., акад. РАСГН

Відповідальний за формування,
редагування і видання журналу
к.е.н., с.н.с. В.В.Россоха
тел. (044) 259-89-63; e-mail: rossokha@ukr.net

Матеріали підготовлено
МАПІК «Агропромінвест-інтернешнл»

Відповідальність за точність викладених у публікаціях фактів
несе автор, а за зміст рекламних матеріалів — рекламодавець

Свідчення про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 2358 від 20.01.97 р.

Передплатний індекс 12479

Періодичність видання: щомісяця

Верстка: Михайлошин Г.В.

Друк журналу: СПД Трубак І.М.
Свідчення про державну реєстрацію № 22491
від 19.06.2003 р. тел. (067) 509-82-17.

Підписано до друку 15.10.2010. Формат 60x84 1/8.
Папір офсет. Друк офсет. Фіз. друк. арк. 7,25.
Умов. друк. арк. 6,75. Наклад 1000. Зам. 10-998

ЗАТ «ВІПОЛ»,
03151, Київ-151, вул. Волинська, 60

ЗМІСТ

Доповідь президента Національної академії аграрних наук України академіка НААН Зубця М.В. на Загальних зборах Академії 24 листопада 2010 року	3
Проект Концепції реформи і розвитку аграрної освіти і науки в Україні.....	13

РИНОК ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

Голик С.І. Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності на ринку зернових.....	23
Цимбал В.О., Скоромцова Т.О. Стан та напрями формування і розвитку ринку вівчарської продукції в Україні.....	25

СІЛЬСЬКИЙ РОЗВИТОК

Бойко Л.М. Соціальні стандарти та їх співвідношення в сільському господарстві України	28
---	----

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АПК

Черемісіна С.Г., Шиян Д.В. Тенденції розвитку виноградо-виноробної галузі в АР Крим.....	32
Панасенко Г.В. Оцінка витрат грошових коштів і затрат праці на вирощування фундука	37
Прядко А.О. Еколого-економічні аспекти виробництва якісних і безпечних продуктів дитячого харчування в Україні	39
Леонець В.В. Еколого-економічні особливості удосконалення землеустрою землекористування сільськогосподарських підприємств	43
Загвойський Я.Д., Ільчишин І.С. Розвиток особистих селянських господарств регіону.....	45
Ходаківська Л.О. Організація внутрішньогосподарського розрахунку в сільськогосподарських підприємствах	47
Гудзь Ю.Ф. Тенденції і проблеми розвитку малих підприємств харчової промисловості.....	51
Біленький О.Ю. Аграрний сектор Республіки Молдова	55

ФІНАНСИ, ПОДАТКИ, ОБЛІК

<i>Мних А.М.</i> До питань стратегічної діяльності держави в управлінні державним боргом	57
<i>Полуляхова О.О.</i> Проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок в Україні	60

ІННОВАЦІЇ, ІНВЕСТИЦІЇ

<i>Витвицька О.Д.</i> Роль комерціалізації інноваційної продукції у забезпеченні розвитку економіки	63
<i>Шило С.В.</i> Передумови впровадження еколого-економічного управління інноваційною діяльністю в АПК	67
<i>Шумський А.В.</i> Ефективність інноваційного забезпечення розвитку виноградо-виноробної галузі	69

НАУКА І ВИРОБНИЦТВО

<i>Росоха В.В., Осетрова О.П.</i> Синергетичний ефект вартості при корпоративному злитті і поглинаннях	74
<i>Духницький Б.В.</i> Законодавче регулювання діяльності міжнародних компаній	77
<i>Швиденко М.З., Мокрієв М.В.</i> Концептуальні засади побудови автоматизованої системи моніторингу показників соціально-економічного розвитку України	79
<i>Тарасова В.В.</i> Галузеві рівні землемісткості продукції сільського господарства України	83
<i>Мрачковська Н.К.</i> Оцінка забезпечення сільськогосподарських підприємств матеріально-технічними ресурсами	87
<i>Коваленко О.В.</i> Інституціональне забезпечення розвитку сільських цегельних підприємств	92
<i>Кривенко Н.В., Гоєва О.О.</i> Альтернативні види енергії у розв'язанні проблеми енергозбереження	96

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ

<i>Кривошея-Гуцько І.О.</i> Теоретико-методологічні аспекти дослідження сутності поняття прибутку	98
<i>Коваленко Є.Я.</i> Методологія і методика раціональної концентрації зерновиробництва сільськогосподарських підприємств	102

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

<i>Кісіль М.І.</i> Важлива оцінка аграрної реформи в період «Зламаної десятиліття»	105
Аннотации	107
Resume	107
Зміст журналу «АгроІнКом» за 2010 рік	110

Адреса редакції:

08162, Київська обл., Києво-Святошинський район
смт. Чабани, вул. Машинобудівників, 1-А, кім. 100
Тел. (44) 526-71-94, 522-55-99, факс (044) 526-00-13.
<http://www.iae.kiev.ua>
e-mail: anvk@promindustria.kiev.ua
Р/рахунок № 26006300048724 в АКБ «Форум», м. Київ
МФО 322948, Ідентифікаційний код 1869407573

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО РОЗРАХУНКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті розглядаються методичні основи впровадження внутрішньогосподарського розрахунку в сільськогосподарських підприємствах. На основі досвіду сільськогосподарського виробничого кооперативу «Батьківщина» Котелевського району Полтавської області доводиться можливість використання в нинішніх умовах не лише внутрішньогосподарського розрахунку, а й частково вже забутої господарською практикою чекової форми розрахунків.

Соціально-економічні перетворення, зміна форм власності, трансформація сільськогосподарських підприємств у формування ринкового типу, створення економічного механізму регулювання ринкових відносин закономірно потребують ефективної системи управління.

Одним з напрямів удосконалення організації сільськогосподарського виробництва в ринкових умовах є раціональна організація виробництва, підвищення особистої й колективної заінтересованості безпосередніх працівників (найманих і приватних власників) у кінцевих результатах виробничо-фінансової діяльності — прибутку.

Розвиток ринкових відносин характеризується зростанням особистої відповідальності кожного за результати роботи, плановістю, поширенням товарно-грошових відносин на внутрішньогосподарський рівень. Тому для успішного функціонування великих сільськогосподарських формувань, незалежно від форми власності, необхідне наукове обґрунтування організаційної структури підприємства та його внутрішніх економічних механізмів, побудованих на принципах самоокупності структурних підрозділів із застосуванням внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин.

Завдання полягає в створенні такого внутрішньогосподарського економічного механізму, який би забезпечував роботу трудових колективів структурних підрозділів на основі самоокупності й самофінансування, сприяв саморозвитку основних принципів підвищення життєспроможності системи. При цьому економічні інтереси пра-

цівників мають стати визначальним фактором зростання ефективності виробництва та сприяти розвитку внутрішньогосподарських товарних відносин і колективного підприємництва.

Успішним прикладом такої роботи є сільськогосподарський виробничий кооператив «Батьківщина» Котелевського району Полтавської області. Він має 4270 га сільськогосподарських угідь, розвинуте тваринництво, рослинництво. Згідно Статуту СВК «Батьківщина», основною метою кооперативу є задоволення потреб як його засновників, так і населення в сільськогосподарській продукції та одержання доходу в інтересах його засновників. Кооператив здійснює виробництво сільськогосподарської продукції, забезпечує заготівлю, переробку і зберігання сільськогосподарської продукції та сировини як власного виробництва, так і придбаної. Веде оптову і роздрібну торгівлю цією продукцією, продуктами переробки, товарами власного виробництва, комерційну (фірмову) торгівлю продовольчими та промисловими товарами, придбаними на стороні, в тому числі і підакцизними товарами з автомашин, пересувних лотків, а також в магазинах, закладах громадського харчування, кафе, барах. Виконує будівельні та ремонтно-будівельні роботи, займається підсобними промислами та виробництвом будівельних матеріалів, товарів широкого вжитку, наданням агротехнічних та інших послуг членам кооперативу, населенню, іншим сільськогосподарським товаровиробникам, підприємствам та організаціям. Надає транспортні, комунально-побутові, будівельні, ремонтні, побутові, ритуальні послуги членам кооперативу та іншим категоріям громадян. Здійснює ветеринарне обслуговування тварин, ведення племінної роботи. Веде лісове та мисливське господарство.

Таким чином, підприємство багатогалузеве з досить диверсифікованою діяльністю, що вносить певні труднощі в систематизацію та оптимізацію економічної роботи. Господарський розрахунок —

основний метод ведення господарства. Його завдання полягає у забезпеченні повного відшкодування всіх виробничих витрат, розширеного відтворення за рахунок власних доходів, матеріальної відповідальності за результати роботи.

При впровадженні господарського розрахунку на підприємстві важливим елементом економічної роботи стає ретельне документування внутрішньогосподарських відносин. Між правлінням кооперативу та виробничими підрозділами взаємовідносини визначаються договорами, які укладаються на початку року. Ними трудовим колективам надаються лише виробничі функції, доводяться завдання по виробництву продукції, наданню послуг та структури необхідних для цього витрат. В договорах обговорюються зобов'язання сторін. Два примірники договорів підписуються головою правління та членами ради трудових колективів.

Між правлінням кооперативу і госпрозрахунковим підрозділом укладається також щорічна угода, яку підписує керівник господарства і члени ради трудового колективу, обрані в кожному виробничому підрозділі як головний орган його управління. Його діяльність регламентується Положенням про раду трудового колективу, яка наділена правами вирішувати всі організаційні, виробничі та соціальні питання, починаючи з прийому в кооператив, оплату праці, винагороди та ін. На кожного працівника і спеціаліста розробляється інструкція з функціональними обов'язками, з якою вони ознайомлюються і за згодою щорічно підписують, цим самим даючи згоду працювати в даному році.

Основна і додаткова оплата праці обов'язково здійснюється у відповідності з прийнятим Положенням про оплату праці, нарахування матеріальної доплати при внутрішньогосподарському розрахунку проводиться за рахунок додаткових надходжень, закладених у фонди оплати праці.

За кожним підрозділом закріплений спеціаліст з економічних питань із числа спеціалістів економістів-бухгалтерів, які надають практичну допомогу у вирішенні економічних питань в підрозділі, а також несуть матеріальну і моральну відповідальність за роботу цього підрозділу, підвищення ефективності його виробничої діяльності.

Розподіл продукції, що виділяється правлінням для працівників кожного підрозділу, здійснюється радою трудового колективу, яка вирішує питання

ціни її реалізації. Водночас підрозділ несе матеріальну відповідальність за збитки, заподіяні членами одного колективу іншому, або господарству в цілому. Розмір цих збитків визначає комісія, затверджена загальними зборами. Сума збитків повністю відшкодовується або за рахунок винного, або за рахунок премії, яка визначена для даного підрозділу.

Застосовуючи систему внутрішньогосподарського розрахунку, СВК «Батьківщина» характеризується своєчасністю подання звітності, злагоженістю у роботі, відповідною вимогливістю до працівників, наданням допомоги кожному керівнику підрозділу. В цілому ж в кооперативі «Батьківщина» 13 основних виробничих підрозділів, де працює понад 500 осіб. Кооператив запровадив навчання основним методам госпрозрахункового механізму для всіх керівників і спеціалістів. Щомісяця в кожному підрозділі проводяться збори всіх працівників, на яких керівник підрозділу дає пояснення щодо розміру собівартості продукції, яка виробляється в підрозділі, розробляються шляхи та вишукуються резерви скорочення виробничих витрат і нарощення виробництва продукції.

Слід відзначити високий рівень децентралізації і демократизації управління в цьому господарстві. Зокрема, це знаходить відображення у правах трудових колективів розподіляти місячний і річний фонд заробітної плати між членами колективу, включаючи і керівництво підрозділів, згідно з коефіцієнтами трудової участі кожного працівника.

Система успішно працює, хоча отримуючи прибутки, господарство має і певні фінансові проблеми. Кооператив не може закупити вкрай необхідну техніку. Ціна на матеріально-технічні ресурси не відповідає ціні на сільськогосподарську продукцію. Разом з тим, фінансово-економічний стан підприємства дає можливість вирішувати соціальні питання, що також є частиною заходів підвищення економічної ефективності господарювання. За його рахунок утримується соціальна сфера: дитячий садок на 50 місць, будинок культури на 300 місць, музей історії господарства, 2 школи — початкова і середня; надається допомога лікувальним закладам, ведеться житлове будівництво. За останні 20 років побудовано більше 200 будинків.

Узагальнення досвіду економічної роботи СВК «Батьківщина» показало, що успіхів цьому господарству в кризових умовах вдалося досягти пересудим за рахунок:

— сучасного ефективного менеджменту, зокрема максимальної децентралізації управління на підприємстві, розширення прав колективів підприємств у вирішенні питань організації та оплати праці, управління підрозділами;

— урахування при побудові внутрішньогосподарського економічного механізму того факту, що все виробництво ведеться на орендованих у селян земельних і майнових паях;

— використання при побудові внутрішньогосподарських відносин реальних ринкових інструментів господарювання, зокрема ринкових цін на продукцію, ресурси тощо;

— створення єдиної економічної служби підприємства, коли працівники колишнього планового відділу та бухгалтерії одержали статус економіста-бухгалтера і працюючи за галузевим чи міжгалузевим принципом виконують функції планування, оплати праці, обліку, контролю та аналізу у виробничих підрозділах. При цьому їх оплата залежить від кінцевих результатів роботи підрозділів.

Правове регулювання таких питань здійснюється відповідно до спеціального Положення про внутрішній господарський розрахунок, затвердженого загальними зборами членів сільськогосподарського підприємства (зборами його уповноважених). Це положення за своїм змістом належить до локальних правових актів.

Основою господарської діяльності структурних виробничих підрозділів сільськогосподарських підприємств є річні госпрозрахункові виробничі завдання, які розробляються одночасно з річними поточними планами їх економічного і соціального розвитку. Правління колективних сільськогосподарських підприємств або керівники інших сільськогосподарських підприємств на договірних засадах забезпечують їх необхідними матеріально-технічними засобами, закріплюють за ними земельні ділянки, трактори, іншу сільськогосподарську техніку, робочу і продуктивну худобу тощо.

Розрахункові операції між учасниками внутрішньогосподарських відносин рекомендується здійснювати за допомогою розрахункових чеків. Суть цих відносин полягає в тому, що надання послуг одним госпрозрахунковим структурним виробничим підрозділом іншому, в тому числі передавання виробленої продукції та інших матеріалів з підрозділу в підрозділ або правлінню колективного сільськогосподарського підприємства

здійснюється за допомогою розрахункових чеків, в яких зазначається, кому, за що і на яку суму їх видано. Чеки призначені для оперативного обліку витрат на продукцію і виконання робіт. Така система дає змогу систематично порівнювати вартість виробленої продукції з понесеними витратами, застосовувати ліміти витрат, матеріальної зацікавленості і відповідальності, тобто забезпечувати самокупність і самофінансування господарської діяльності підрозділів.

В процесі виробництва госпрозрахункові підрозділи вступають з адміністрацією та один з одним в господарські відносини, які зв'язані з виконанням робіт, наданням послуг, відпуском і прийманням продукції, сировини та інших матеріалів. Керівники і спеціалісти середньої ланки на всі проведені ними витрати видають чеки відповідним підрозділам господарства. Чеки виписуються:

на суму нарахованої оплати праці, відрахувань на соціальні заходи — в розмірі фактичних нараховувань;

на суму нарахованої амортизації основних засобів, страхових платежів — у фактичному розмірі;

на фактичні обсяги витраченого насіння, кормів та іншої продукції власного виробництва: минулих років — по фактичній собівартості, поточного року — за планово-обліковими цінами;

на використані запасні частини, пально-мастильні матеріали, інші покупні матеріали — за цінами придбання;

на послуги тракторних бригад, автопарку, живого тягла та інших робіт — за планово-обліковими цінами;

на послуги інших організацій — за їх вартістю.

По корінцям виданих чеків керівники підрозділів ведуть реєстр за статтями витрат, а за отриманими чеками — реєстр на вироблену продукцію. Щоденно або в кінці місяця за статтями витрат, видами продукції і в цілому по госпрозрахунковому підрозділу чеки реєструються. Зіставляючи планові і фактичні показники, керівники виявляють результати своєї роботи за місяць і з початку року: визначають відсоток виконання плану, собівартість продукції, економію або перевитрати ліміту витрат.

Основні функції контролю при чековій формі обліку здійснюють безпосередньо керівники внутрішньогосподарських підрозділів, їх спеціалісти, а також матеріально-відповідальні особи, праців-

ники бухгалтерії, які включаються в документообіг, підрахунок результатів діяльності, аналіз результатів роботи, розподіл доходів внутрішньогосподарських підрозділів.

При чековій формі обліку та контролю витрат і виходу продукції, поряд з типовими застосовують і такий документ, як внутрішньогосподарський розрахунковий чек. Типових бланків цих документів не має, тому пропонується наступна форма розрахункового чека, яка може бути вдосконалена з урахуванням побажань спеціалістів конкретного підприємства.

Кожен чек складається з двох частин: правий бік розрахункового чека керівник госпрозрахункового підрозділу видає за одержані матеріальні цінності, виконані для його підрозділу роботи, послуги; лівий — корінець розрахункового чека, залишається у керівника госпрозрахункового підрозділу з підписом матеріально-відповідальної особи, яка прийняла від нього розрахунковий чек. Обидві частини розрахункового чека мають однакові реквізити.

Для включення в документообіг підприємства та його системний бухгалтерський облік усі реквізити такого чека мають бути обов'язково заповнені одночасно чорнилом. Виправлення в розрахункових чеках забороняється. Зіпсований чек перекреслюється і залишається в чековій книжці, а замість нього виписується наступний.

Бланки чеків зшиваються в чекову книжку. Останні бажано замовляти в друкарнях по 25—50 чеків. Книжки чеків зберігаються в бухгалтерії підприємства як документи суворої звітності. Бухгалтер, який відповідає за збереження чекових книжок, визначає код внутрішньогосподарського підрозділу (за двома-трьома літерами) і нумерує чеки підрозділу в зростаючому порядку (при цьому один і той же порядковий номер проставляється як на чеку, так і на його корінці). Чекові книжки передаються керівникам госпрозрахункових підрозділів під розпис в журналі реєстрації видачі чекових книжок. В цьому журналі на кожний підрозділ відводяться окремі сторінки, які відмічаються вибраними кодами.

Якщо на підприємстві внутрішньогосподарський розрахунок передбачає застосування внутрішньогосподарських цін на продукцію, роботи, послуги, то перші сторінки книжки розрахункових чеків мають річні ліміти витрат (постатейно), що доводяться до кожного підрозділу.

Різниця чекової системи контролю від первинного обліку полягає в тому, що перший є засобом оперативного обліку взаєморозрахунків і оперативного контролю витрат, а другий — поділом бухгалтерського обліку, який слугує джерелом інформації для чеків. Оперативний облік взаєморозрахунків чеками є зведеним і вартісним на відміну від первинного обліку. Чеки є засобом облікового узагальнення на основі даних первинних документів в цілях здійснення контролю за агрегованими показниками. В порівнянні з госпрозрахунковим завданням чекова система являє собою засіб деталізації і доведення до підрозділів лімітів витрат і завдань з виробництва продукції. Таким чином, застосування чеків є кроком вперед на шляху удосконалення і конкретизації обліково-економічної роботи.

Висновок. Підсумовуючи зазначене відмітимо, що теоретичні постулати внутрішньогосподарського розрахунку можуть досить успішно використовуватися на практиці і в нинішніх умовах, враховуючи наслідки фінансової та економічної кризи. Інструментарій, який при цьому буде застосовуватися, апробований на практиці і показав свою дієвість. Це стосується і частково вже забутої вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами чекової форми розрахунків, яка є ефективним доповненням системи заходів внутрішньогосподарського розрахунку. Широкий спектр можливостей, властивий для цих напрямів економічної роботи, вказує на неприпустимість ігнорування їх в господарській діяльності підприємств та зниженні уваги до них органів галузевого управління.

Використані джерела

1. Амбросов В. Я. Економічний механізм внутрішньогосподарських відносин на основі комерційного розрахунку / В. Я. Амбросов, Т. Г. Маренич. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005 — 146 с. — (Методичні рекомендації).
2. Брюховецька Н. Ю. Економічний механізм підприємства в ринковій економіці: методологія і практика / Брюховецька Н. Ю. — Донецьк: Інститут економіки промисловості, 1999. — 275 с.
3. Внутрішньогосподарські організаційно-економічні механізми забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств / [відп. П. Т. Саблук]. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 205 с.
4. Галич О. А. Внутрішній економічний механізм підприємства / Галич О. А. — Полтава: ПДАА, 2005. — 299 с.
5. Югай А. М. Экономические отношения и мотивация труда в сельском хозяйстве (теория и практика) / Югай А. М. — М.: МСХА, 2001. — 582 с.